

meg és annak is, hogy a létező ügynökhálózattal, a legújabb toborzások ellenére sem tudjuk lefedni az összes ügyet.

A jövőben arra fogunk törekedni, hogy fokozzuk az ellenforradalmi cselekedetekre képes elemek megfigyelését, és hogy a lehetőségeinkhez mértén minden ügyet képesek legyünk megfelelő ügynökhálózattal lefedni. Az ügynökhálózat irányításában arra is figyelemmel leszünk, hogy az ügynökök minden kapcsolatát kihasználjuk. A jövőben a hajdani politikai pártok vezetőinek ügyében tekintettel leszünk arra, hogy az ügyekhez megfelelő ügynökhálózatot tudjunk biztosítani. Elsődleges célunk lesz, hogy föltárjuk: ezek a szervezetek milyen kapitalista, nacionalista szervezetekkel állnak kapcsolatban, és ebben milyen kapcsolathálózatot használnak. A 70. sz. parancs végrehajtásának értelmében erőfeszítéseket fogunk eszközölni abból a célból, hogy az ügynökhálózatunkat minél több jó képességű ügynökkel tudjuk kibővíteni. Olyan ügynökökkel, akiknek lehetőségük van beépülni ezen ellenforradalmi szervezetekbe.

A BM Tartományi Igazgatóság parancsnoka
Kovács Mihály alezredes

ACNSAS, fond Documentar, dosar 202, 54–68. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

73.

A magyar Külügyminisztérium román referensének feljegyzése Wilhelm Einhornnal, a budapesti román nagykövetség első titkárával folytatott beszélgetéséről⁶⁶

Budapest, 1957. április 29.

I. sz. Politikai Osztály	1./ Horváth I. miniszter
Román Referatura	2./ Sík E. miniszterhelyettes
György Jenő főelőadó	3./ Sebes I. miniszterhelyettes
88./szig. titk/Má/57	4./ Csatornai K. osztályvezető
5./ Gyáros L. osztályvezető	
6./ Osztály /2/	

Korábbi feljegyzésemben már említettem, hogy a méhkeréki román katonai emlékmű felavatásán a budapesti román nagykövetség részéről Wilhelm Einhorn első titkár, Virgil Podrumaru harmadtitkár utazott le. Útközben egy éjszakát

⁶⁶ Wilhelm Einhorn (Einhorn Vilmos), magyar-zsidó származású állambiztonsági tiszt. Dennis Deletant szerint a spanyol háborúban harcoló, majd a Szovjetunióban élő E. V. 1944 előtt az NKVD tisztje, 1945–1948 között a kolozsvári Rendőrkapitányság politikai részlegének főfelügyelője (románul *Şeful serviciului Poliției de Siguranță*: ACNSAS, fond Penal, dosar 254, vol. 10, 51. f.), 1948-tól a Népvédelmi Hatóság (*DSDP – Direcția Generală a Securității Poporului*) Titkárságának igazgatója, 1951-től a Securitate elhárító osztályának (*Dirrecția I.*) helyettes vezetője volt. Ebben a minőségben – diplomáciai fedőállással – került 1956 végén Budapestre. További pályafutásáról nincsenek információink. E. V. életrajzi adatai Oprea: *Banalitatea răului*, i. m. 34. p.

Gyulán töltöttünk egy szállodában. Én Einhorn első titkárral kerültem egy szobába, akivel késő éjszakáig beszélgettem különféle kérdésekről, többek között a magyar-román kapcsolatokról és a legutóbbi román belpolitikai eseményekről.

Einhorn elvtárs elmondotta, hogy korábban pártvonalon dolgozott és onnan került külügyi munkára. Jó képzettségű, széles látókörű, nagy műveltséggel rendelkező elvtárs. Beszélgetésünk során érdeklődésemre a legutóbbi román belpolitikai eseményekről tájékoztatott. Elmondotta, hogy az elmúlt hónapok folyamán a Román Népköztársaságban is jelentős változások voltak tapasztalhatók. A Román Népköztársaságban – mondotta – másképpen értelmezték a XX. Kongresszus tanulságait, nem úgy, mint Magyarországon, ahol a demokratizálódás értelme alatt a liberalizálásának engedtek térhódítást, ami végül az október 23-i eseményekhez vezetett. A román belpolitikában nem volt olyan ingadozás, mint Magyarországon. A román párt és államvezetés egységes volt, a liberalizmusnak nem tettek engedményt, s a XX. Kongresszus határozataiból eredő feladatokat különösebb megrázkódtatás nélkül, fokozatosan valósítják meg. Az említett változások is a XX. Kongresszus tanulságain alapuló politikai megvalósítást tükrözi.

Einhorn elvtárs elmondotta, hogy a legutóbbi hónapok folyamán több olyan határozat és intézkedés látott napvilágot a Román Népköztársaságban, amelyek az államgépezet egyes bürokratikus kinövéseinek megszüntetését, valamint a dolgozók életszínvonalának emelését célozzák. Az elmúlt év végén árleszállítás volt, és az alacsony fizetésűek bérét emelték. A vasutasok visszakapták korábbi vasúti szabadjegy kedvezményüket; rendezték a pedagógusok fizetését; megszüntették a kötelező beszolgáltatást /a gyapjú és hús kivételével⁶⁷/. Ebben az évben pedig figyelemreméltó esemény volt a Nagy Nemzetgyűlési választások lebonyolítása, amelynek érdekessége az, hogy a nemzetgyűlési képviselőknek több mint fele kicserélődött. A korábbi évekhez képest nagyobb számban kerültek be a Nemzetgyűlésbe polgári származású képviselők. /Ez nem jelent felhívítást, mert a képviselők többségét most is a munkások, parasztok és párttagok képezik./ A Nagy Nemzetgyűlés munkájában és ügyrendjében is változások történtek; vezették az interpellációt és a titkos szavazást. A nagy Nemzetgyűlés különféle bizottságainak hatáskörét kiszélesítették, szerepük megnőtt. A közelmúltban pedig az államgépezetet egyszerűsítették; több minisztériumot összevontak, másokat pedig megszüntettek, amelynek eredményeként a miniszterek és miniszterhelyettesek száma majdnem egynegyedére csökkent. A gazdasági életben pedig munkaerő-átcsoportosítás /racionalizálás féle/ van folyamatban. Ezeknek az intézkedéseknek az a célja – mondotta Einhorn elvtárs – hogy az ország bürokratikus kinövésektől megszabaduljon és a gazdasági életet, valamint az államapparátus irányító munkáját egészséges alapokra helyezze. Egyes embereknél – mondotta Einhorn elvtárs – de még a párttagok körében is az a téves nézet alakult ki, hogy a román párt és kormány legutóbbi intézkedései a magyarországi események

67 A zárójel az eredeti magyar nyelvű iratban szerepelnek.

hatására történtek, pedig a valóság az, hogy azok már az októberi események előtt a román párt célkitűzései között szerepeltek. Annyi igaz, hogy egyes intézkedések, mint pl. a begyűjtés eltörlésének meghozatalára a magyarországi események befolyással voltak, de mégsem annak hatása jellemzi a legutóbbi román változásokat.

A továbbiakban a magyar-román kapcsolatokról és a romániai magyar nemzetiségi kérdéseiről folyt a beszélgetés. Einhorn elvtárs megemlítette, hogy az utóbbi időben a nemzetiségeknek egy sor sérelmét orvosolták, de ennek ellenére a nemzetiségi politikában még mindig vannak hibák, miket a román párt és kormány igyekszik kiküszöbölni. A legnagyobb számú nemzetiség Romániában a magyar. A magyar nemzetiségek irányában folytatott politika nem is olyan egyszerű, mint a többi nemzetiségeknél, nemcsak a magyar lakosság nagyobb száma miatt, hanem ezért is, mert Erdély hovatarozásának kérdése a más nemzetiségűeket nem érinti úgy, mint a magyart. Éppen ezért ezek a problémák a magyar-román kapcsolatok alakulására is hatással vannak.

Megkérdeztem Einhorn elvtársat, hogy mit tette szükségessé azt, hogy annyi év után Romániában ismét felvetik Erdély problémáját, mint pl. Chivu Stoica miniszterelnök elvtárs legutóbbi parlamenti beszédében és ugyanígy több romániai magyar állami és pártfunkcionárius foglalt állás ebben a kérdésben. Erdély problémájának túlzott hangoztatása vajon nem apolitikus-e a jelen körülmények között. Einhorn elvtárs szerint Erdély problémájának ismételt felvetését az tette szükségessé, hogy az ideológiai revizionizmussal egyidőben területi revizionizmus is felütötte fejét Magyarországon és úgyszintén Erdélyben. Hivatkozott a Pándy [sic] cikkeire és az ellenforradalom sovinszta megnyilvánulásaira. Ez a tény a román sovinizmus feleledését is elősegítette. Chivu Stoica beszéde, amelyben ismételten leszögezte Erdély igazságos megoldásának kérdését, a fenti téves nézetek és sovinszta érzelmek leszerelését, visszaverését célozta. Ehhez hozzáfűzte: hiányolja, hogy itt Magyarországon nem foglalnak állást ebben e kérdésben. Ezzel kapcsolatban megjegyeztem, hogy ha nem is hangzott el Magyarországon Erdéllyel kapcsolatos nyilatkozat, a magyar sajtóban leközltek Sütő András romániai író ilyen értelmű nyilatkozatát, ami végeredményben állásfoglalást jelent.⁶⁸ Einhorn elvtárs egyetértett ezzel és hozzáfűzte: Tudja, hogy Magyarországon különösen most, nehéz a helyzet, s nem lehet ezt a kérdést úgy tárgyalni, mint Romániában, sőt itt az ilyen „bombaszerű” kinyilatkoztatások többet ártanak, mint használnak. Szerinte a román-magyar viszony javulását nagymértékben elősegítené ha kölcsönösen több anyagot közölnének a sajtóban, amelyek nem

68 Sütő állásfoglalása az *Agerpress* hírügynökség közvetítésével a *Népszabadság* 1957. április 11-i számában jelent meg: *A romániai magyar autonóm tartomány népi tanácsának ülése*. [...] Sütő András képviselő, állami díjas író felszólalásában többek között kijelentette: „Választóközvetem lakosságával folytatott legutóbbi beszélgetésem alkalmával azt tapasztaltam, hogy a dolgozók teljes mértékben megbíznak a Román Népköztársaság kormányának politikájában. Az Erdélyben lakó magyar dolgozók azonos jogokat élveznek a román dolgozókkal és a román nép oldalán harcolnak a szocialista társadalom megvalósításáért. Hadd tudják meg a sovinszta nacionalisták és revizionisták, bárhol legyenek is, hogy Erdély problémáját igazságosan és végérvényesen rendezték”.

propagandaizűek, hanem érdeklődést keltő olvasmányok, hogy népeinkben az egymás iránti érdeklődést állandóan ébren tartsuk. Például itt Magyarországon lehetne a romániai magyarok helyzetét, életét bemutató cikkeket közölni. Ehhez az is szükséges volna – fűztem hozzá – hogy Románia részéről október 23 után foganatosított utazási korlátozásokat enyhítsék, mert ez az intézkedés a lakosság körében elégedetlenségek okoz, s károsan befolyásolja két ország közötti viszonyt. Einhorn elvtárs erre azt válaszolta, hogy az októberi események feltétlenül szükségessé tették az utazási korlátozások bevezetését, de reméli, hogy ez az állapot átmeneti jellegű. Egyetértett azzal, hogy meg kellene találni a módját annak, hogy népeink közötti barátságok elmélyítsük, közvetlenebbé tegyük, mert csak így tudjuk erősíteni a béketábor egységét: ehhez pedig szükséges, hogy ne csak a vezetők barátkozzanak, hanem az egyszerű emberek is. Ilyen irányú törekvések Einhorn elvtárs tapasztalata szerint mindkét nép részéről megvannak. Egyetértett azzal a megjegyzéssel is, hogy ennek egyik előfeltétele az utazások lehetővé tétele az egyszerű emberek közötti kapcsolatok megteremtésére.

A további beszélgetés folyamán Einhorn elvtárs elmondotta, hogy kb. 4-5 hete érkezett Budapestre, szállodában lakik és ezért a családját nem tudta elhozni. Két iskolás gyermeke van, és nagyon hiányoznak. Az a szándéka, hogy ha lakást kap, itt járattja őket iskolába, mert mindkettő tökéletesen beszél magyarul. Kért, hogy ha módon van, sürgessem lakásügyének elintézését.

MOL, Románia 1945–64 adminisztratív iratok, XIX-J-1-k-Rom-5/b, sz. n./1957, 8. doboz.

74.

Az RMP Magyar Autonóm Tartományi pártbizottság tájékoztatója Márton Áron püspök tervezett székelyföldi látogatásáról

Marosvásárhely, 1957. május 6.

Jelenleg olyan járásokban, mint Csík, Gyergyó, Udvarhely, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, különösképpen a falvakban, úgy a fiatal, mint az idősebb lakosok Márton Áron püspök fogadására és a bérmálkozásra készülődnek. Ebben a kérdéskörben a rajoni pártbizottságok a következő adminisztratív-politikai lépéseket készítették elő: tartományi, járási és községi bizottságok alakultak, amelyek egy jól meghatározott munkaterv alapján irányítják a lakosságnak a miszticizmus befolyása alól való kivonását megcélzó politikai-nevelő munkát. Ezekbe a járásokba a Tartományi Bizottságtól egy-egy jól felkészült propagandistát küldtünk ki, akik segítenek megszervezni a politikai-nevelő munkát.

A járási pártbizottságok nagy tapasztalattal rendelkező elvtársakat jelöltek ki, akik segítik az alapszervezeteket és a néptanácsokat a politikai-nevelő jellegű kulturális rendezvények megszervezésében. A munkaterv alapján a pártszervezetek vezetésével az iskolák kirándulásokat szerveznek, hogy kivonják a fiatalokat a papság befolyása alól. Gyergyó járásban 42 iskola szervezett ilyen jellegű